

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

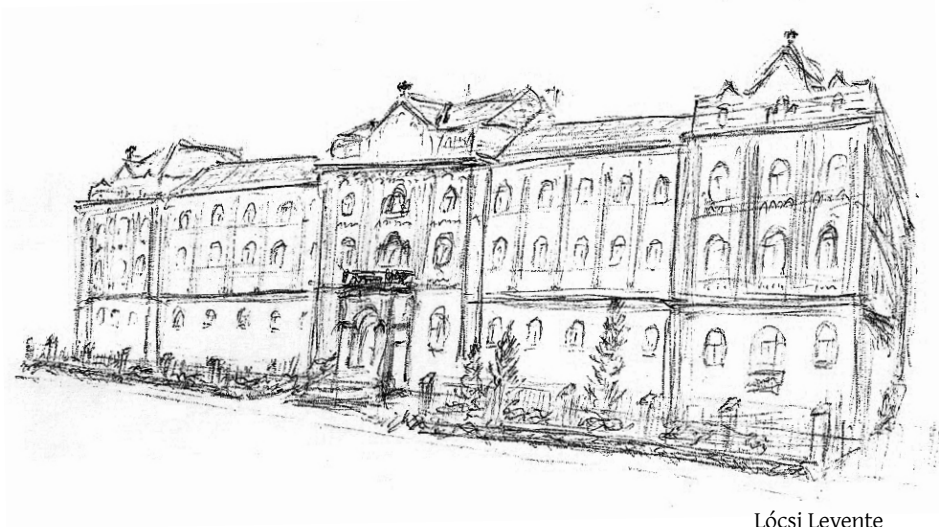
Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Szabics Imre

Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure

A kiegyezés után elsőként Eötvös József szorgalmazta az egységes középiskolai tanárképzést a budapesti tudományegyetemen, amelynek bölcsészkarja eleinte értetlenül és „idegenkedve” fogadta Eötvös javaslatát. Az akkori egyetemi oktatók többsége úgy vélte, hogy az egyetem feladata mindössze a tudás közvetítése és a hallgatók kutatómunkára való felkészítése. Eötvös József viszont a képviselőház elé terjesztett 1870–71. évi miniszteri jelentésében kimondta, hogy „a tanítás óhajtott sikerét legelső sorban a kellőleg kiképzett jó tanár biztosítja. A legjobb tanterv, a legcélszerűbb szervezet meddő és siker nélkül fog maradni jó tanár nélkül, míg ellenben a jó tanár hiányos tanodai szervezet mellett is mindig eredményt fog felmutatni”.¹

1870-ben a kormány létrehozta az egyetemen belül a gimnáziumi tanárképző intézetet főként a németországi szemináriumok mintájára, 1872-ben pedig felállította a fővárosban a Gyakorló Főgimnáziumot. Az egyetemi tanárképzés ügye azonban mindeme fontos intézkedések ellenére sem jutott nyugvópontra, mert egyrészt a tanárjelöltek számára nem volt kötelező a tanárképző-intézeti tagság – a tanárképzést az egyetemek továbbra is másodrendű tevékenységnek tekintették –, másrészt nem létesült szerves kapcsolat az egyetemi tanárképző intézet és a Gyakorló Főgimnázium között.

A tanárképzés hiányosságainak megszüntetésére 1875-ben Eötvös utóda, Trefort Ágoston leiratot intézett az Országos Közoktatási Tanácshoz, amelyben felveti egy bentlakással ellátott, önálló intézmény létrehozásának a gondolatát, „melynek szervezetére és berendezésére nézve a párizsi *École Normale Supérieure*-t lehetne, természetesen hazai viszonyainkhoz alkalmazva mintául venni”.²

¹ Idézi Tóth Gábor: Az Eötvös József Collegium előtörténete In: Kósa László (szerk.): *Szabodon szolgál a szellem*. Budapest, 1995, 15.

² Uo. 16.

Az École Normale Supérieure példáját Trefort valószínűleg Eötvös Loránd javaslatára vetette fel, aki 1874-ben, párizsi tartózkodása alatt megismerkedett az akkor már majdnem százestendős francia tanárképző intézet tevékenységével, és igen jó benyomásairól beszámolt Trefort Ágostonnak. Ugyanebben az időben Pasteiner Gyula művészettörténész is tanulmányozta az École Normale tanítási rendszerét és módszereit, és mindezekről ismertetést közölt a *Magyar Tanügyben*.

1878-ban Bardoux francia közoktatási miniszter vezetésével küldöttség látogatott Magyarországra, és e látogatás során E. Bersat, az École Normale Supérieure igazgatója előadást tartott az intézetről.

A tervezett internátus létrehozását azonban mind a pénzügyi feltételek hiánya, mind a budapesti bölcsészkar heves ellenállása – a tanárképzés „kizárólagos tiszte az egyetemnek”, hangoztatták – még mintegy húsz évig meghiúsította.

Trefort Ágoston és Eötvös Loránd, akik előtt mindvégig „a tudós tanár eszménye lebegett”, lankadatlanul azon fáradozott, hogy a tanárképzés ideális körülményeinek biztosítására az École Normale mintájára a kormányzat létrehozzon egy önálló, bentlakásos tanárképző intézményt. Erre végül Eötvös Loránd rövid ideig tartó minisztersége után, 1895-ben került sor, amikor Eötvös utóda, Wlassics Gyula vallás- és közoktatási miniszter királyi jóváhagyásra előterjesztette a *Báró Eötvös József Collegium* megnyitását a Csillag utcai (ma Gönczy Pál utca 2.) Kerkápoly-alapítvány házában, és felkérte Bartoniek Gézá, az állami polgári iskolai tanítóképző intézet tanárát az új intézmény igazgatói teendőinek, Eötvös Lorándot pedig a kurátori tisztségnek az ellátására.

Bartoniek Géza igazgató kezdettől fogva a párizsi École Normale Supérieure példáját követte az Eötvös Collegium szervezeti és oktatási működésének kialakításában. Az ő érdeme, hogy az országra nehezedő erőteljes német befolyás ellenére a Collegium a francia szellemiség és kultúra magyarországi szigete lett. Ugyancsak a franciás stílusú és franciául kiválóan tudó „B. G. úrnak” köszönhető, hogy az École Normale és az Eötvös Collegium kapcsolatfelvétele nem egyszeri „fellángolás” maradt csupán, hanem élő és folyamatos tudományos és oktatói együttműködéssé vált, amelyet rendszeres kölcsönös látogatások, tanulmányutak erősítettek meg. 1897-ben Bartoniek Géza közvetlenül is tanulmányozta az École Normale működését, és később is hasznos tanácsokat és hatékony támogatást kapott Georges Perrot igazgatótól, aki megígérte Bartonieknek, hogy a végzett normalienek közül francia tanárokat küld a Collegiumba.

Az ígéretet tett követte: 1900-tól kezdődően volt normalienek tanították a francia nyelvet és irodalmat az Eötvös Collegiumban. Közülük meg kell említenünk Jérôme Tharaud nevét (1900–1903), akkor is, ha ő – miként Szabó Dezső írja az *Életeimben* – „mindössze három szót hódított meg a hunnosok nyelvéből.

Kérek sört, korsót”³, Lucien Bérard-t, a korán meghalt medievistát, akinek Laczkó Géza állított emléket egyik elbeszélésében, Jean Mistlert, a Francia Akadémia későbbi örökös főtitkárát és különösképpen Aurélien Sauvageot-t, aki 1923-ban érkezett francia lektornak, és hét évig maradt az Eötvös Collegium tanára.

Hogy mit jelentett abban az időben a Collegium franciás szellemisége, azt Kosáry Domokos fogalmazta meg a maga történelmi éleslátásával és pontosságával: „Miközben a magyar közvélemény nagyrészt, egy kissé vidékies békaperspektívában, a wilhelmiánus második birodalmat tekintette fő mintának, akkor a kollégium egyike volt azoknak a magasán nyíló ablakoknak, amelyek a német hatalom fej fölött közvetlenül nyugatra néztek. [...] míg a német orientáció, a közeli szomszédság és az adott erőviszonyok következtében, a kizárólagosság és a provinciális függés veszélyét rejtette magában, addig Párizs nemcsak egy másik ország fővárosát, hanem egy kissé a nagyvilágban való széttekintést, az önálló, szabad választás lehetőségét is képviselte. S a kilátogató, széttekintő ifjú magyarnak megadta azt a távlatot, amelyből hazatekintve jobban megismerte saját országát és annak helyét a nagyvilágban. A hagyományt, ha nagyon keressük, akár a középkorig, a XII. századi franciaországi magyar diákokig nyomon követhetjük visszafelé. De tudatosan felbukkant ez, más formában, a reformkor ifjú utazóinál is.”⁴

A Collegium franciás szellemiségét illetve az „anyaintézmény” példaadó hatását az új Ménesi úti épület 1911. október 26-án történt ünnepélyes felavatására érkezett francia delegáció vezetője, Émile Borel, az École Normale Supérieure igazgatója az alábbi szavakkal ismerte el: „Bartoniék igazgató úr a mi intézményünkben találta meg azt a modellt, amely a legmegfelelőbbnek tűnt számára Eötvös báró nagylelkű gondolatának megvalósítására.”⁵

Természetesen a kollégisták École-beli tanulmányútjai is hozzájárultak a francia kapcsolatok elmélyítéséhez. Horváth János az 1901–1902-es tanévben kilenc hónapot töltött a rue d’Ulmben, ahol Brunetière és Lanson irodalomtörténeti iskolájával ismerkedett meg. Hazatérése után, 1908-ban a magyar irodalom szakvezetője lett a Collegiumban, ugyanakkor franciára tanította a nem francia szakos kollégistákat, és később is sokat tett a francia kapcsolatok ápolásáért. Az 1910-es években Eckhardt Sándor és Gyergyai (Szegő) Albert került kollégistaként az École Normale Supérieure-be, ahonnan a legkorszerűbb tudással felvértezve

³ Idézi SZABÓ András: Az Eötvös Kollégium az utóbbi évtizedek regényeiben és emlékirat-irodalomban. In: KÓSA László (szerk.) i. m. 153.

⁴ KOSÁRY Domokos: Az Eötvös Collegium történetéből. In: NAGY József Zsigmond – SZÍJÁRTÓ István (szerk.): *Tanulmányok az Eötvös Kollégium történetéből*. Budapest, 1989, 14.

⁵ *Szövetségi Évkönyv I.* Budapest, 1921–1922, 9. Idézi NEMES Tibor: A Kollégium és az École Normale Supérieure kapcsolatai (1897–1947). In: Nagy József Zsigmond – Szíjártó István (szerk.) i. m. 98.

tértek vissza főállású tanárnak a Collegiumba, majd egymást követve a budapesti Francia Tanszék élére.

Az első világháború kitörésekor számos collegista tartózkodott Franciaországban – közülük a legnevesebbek Bárczi Géza, Gyergyai Albert és Kuncz Aladár voltak –, akiket, mint a Franciaországgal hadban álló Osztrák–Magyar Monarchia alattvalóit, a francia hatóságok hamarosan internáltak. A meggyengült egészségű Bárczinak és Gyergyainak lehetővé tették, hogy internálásukra Svájcban kerülhessen sor, Kuncz Aladár azonban másokkal együtt a noir-moutier-i kolostorban volt kénytelen az internálás keserves esztendeit elszenvedni, amint arról a *Fekete kolostor* című életrajzi regényében oly megdöbbentő hitelességgel szól.

Az első világháború kitörése a Collegium első nagy korszakának, azt mondhatnánk, aranykorának lezárulását is jelentette. Ám sem a háború viszontagságai, sem a trianoni békeszerződés nem tudták megrendíteni az École Normale és az Eötvös Collegium gyümölcsöző együttműködését. A Magyarország számára tragikus következményekkel járó békeszerződést követően Bartoniek Géza nyomban levélben fordult az École Normale új igazgatójához, Georges Lansonhoz, részletesen bemutatva neki a két intézmény hagyományosan jó kapcsolatának történetét, és új lektort, valamint könyveket kért francia kollégájától. Ugyanebben az időben „B. G. úr” a Budapesten működő francia főmegbízottal is felvette a kapcsolatot, és bizonyára ez is közrejátszott abban, hogy a francia külügyminisztérium 5000 frankot ítelt meg a Collegium részére könyvek és folyóiratok vásárlására.⁶

1922-ben ismét érkeznek normalienek az Eötvös Collegiumba, akiket Bartoniek Géza a két intézmény közti kapcsolatok szerencsés újjáéledése előőrseinek tekint, majd hamarosan magyar collegisták is utaznak az École Normale-ba.

1923 őszén érkezett Budapestre a nagyon várt új francia lektor, Aurélien Sauvageot, a kiemelkedő összehasonlító nyelvész, Antoine Meillet tanítványa. Sauvageot – elődeitől eltérően – kedvezőtlenebb légkörben kezdte meg tanári munkáját a Collegiumban. Egyrészt a szabad szellemiségű francia értelmiségi kezdetben idegenkedve figyelt fel az akkori magyar közéletben honos feudális és dzsentroid szokásokra. A Collegiumban eltöltött évek alatt azonban fokozatosan felfedezett egy másik Magyarországot, megismerte a magyarok valódi természetét és tulajdonságait. Visszaemlékezéseiből⁷ kiviláglik, hogy nemcsak nyelvünknek és irodalmunknak lett kiváló ismerője. Magyarország őszinte barátjaként

⁶ Uo. 102–103.

⁷ Aurélien SAUVAGEOT: *Souvenirs de ma vie hongroise*. Aix-en-Provence, 1987. Magyarul: *Magyarországi életutam*. Budapest, Corvina, 1988.

és a párizsi Keleti Nyelvek Főiskolája Magyar és Finnugor Tanszékének vezetőjeként haláláig rendkívül sokat tett a francia–magyar tudományos és kulturális kapcsolatok elmélyítéséért.

A Collegium is hamar befogadta Sauvageot urat, aki óráinak tanmenetét a collegisták véleményének figyelembevételével állította össze. Collegiumi tanártársai közül barátság fűzte Pais Dezsőhöz, Zsirai Miklóshoz, Gombocz Zoltánhoz, Gyergyai Alberthez, Gáldi Lászlóhoz. A *Nyugat* rendszeres kritikusaként Gyergyai megismertette a két világháború közötti magyar irodalom legkiemelkedőbb alkotóival, Babits Mihállyal, Kosztolányi Dezsővel, Móricz Zsigmonddal, Déry Tiborral. Horváth János és Gombocz Zoltán, akit később mesterének vallott, finom tapintattal hívták fel Aurélien Sauvageot figyelmét a magyar irodalom mélyebb, rejtettebb és eredeti értékeire, és igyekeztek lebeszélni kezdeti preconcepciójáról, amelynek értelmében – mint annyi más honfitársa – a magyar irodalmat eleinte az európai irodalmak együttesében egy „sajátos, keleti egzotikumnak” látta.

Aurélien Sauvageot magyarországi tartózkodása után is intenzív kapcsolatban maradt az Eötvös Collegiummal és a magyar szellemi élet kiválóságaival. Ő készítette el – Benedek Marcell és Balassa József közreműködésével – az első francia–magyar és magyar–francia nagyszótárt, amelyek lexikográfiai szakszerűségükkel, a megadott jelentések, jelentésárnyalatok, valamint példamondatok pontosságával és rendszerezettségével ma is követendő példaként szolgálhatnak minden szótárkészítő számára. Több kézikönyvet és visszaemlékezést írt magyarországi tapasztalatairól,⁸ valamint számos szépirodalmi fordítást készített (franciára fordította többek között Babits Mihály: *Tímár Virgil fia* című regényét és Krúdy néhány novelláját). 1964-ben Sauvageot professzor hosszú távollét után visszatért hazánkba. Collegiumi tanártársai, hajdani egyetemi kollégái és barátai lelkes örömmel fogadták, és érdemei elismeréseként az Eötvös Loránd Tudományegyetem díszdoktorává avatta.

Bartoniek Géza nyugdíjba vonulása után, 1927-ben Gombocz Zoltán vette át az Eötvös Collegium irányítását. Igazgatósága alatt folytatódott a Collegium francia orientációja, minthogy Gombocz szintén kitűnően tudott franciául, és nagy figyelmet fordított a francia kultúra, irodalom és nyelv oktatására. Az École Normale és az Eötvös Collegium együttműködése, diák- és tanárcseréje továbbra sem szünetelt, és így jutott ki a rue d'Ulmbe 1935-ben Sőtér István, majd a második világháború után külső hallgatóként Köpeczi Béla (1948-ban). Sőtér István későbbi regényírói és irodalomtudósi pályája során többször is visszatért a szellemi fejlődésére és orientációjára mély hatást tevő École-beli tanulmányaira, valamint

⁸ Aurélien SAUVAGEOT: *Découverte de la Hongrie*. Paris, Félix Alcan, 1937.

a legképzettebb és a legszabadabb gondolkodású fiatal francia értelmiségiek között szerzett élményeire. Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure képzési céljainak és módszereinek hasonlóságát és egyúttal nyilvánvaló különbségeit főként a növendékek későbbi pályafutását illetően egy, a megélt tapasztalatok ihlette kitűnő „esszében” vetette össze (*Két iskola*).⁹ Az École Normale-ban megtapasztalt különleges szellemiségről többek között ezt írja Sőtér: „Kritika és fegyelem, rögtönző szellemiség, könnyedség és elegancia: íme az École legnagyobb ajándékai növendékei számára. A magyar egyetemeken annyira népszerű germán tudományosság helyett itt világosabb, tisztább, csillogóbb szellemmel ismerkedhettem meg – a francia klasszicizmus nagy örökségével: a józan értelem, a természetesség, a szabatoság jól csiszolt tükrei közt szikrázó gondolattal. Ez a francia gondolat szinte sohasem lehetett elvont: testtel bírt, ha szárnyas testtel is. [...] Értelem és gondolat, melyek odahaza csak ködös, homályos vidéken érezték jól magukat, völgyek mélyén, erdők berkeiben rejtezve: itt az éles, könnyörtelenül józan fényt keresték, s példájukat követték az érzések is, melyek megnemesedve világítottak a tudatos szenvedély tüzeiben.”¹⁰

Noha a második világháború éveit aligha kedveztek a két intézmény addigi gyümölcsöző kapcsolatainak, még ebben a vészterhes időszakban is volt francia lektora az Eötvös Collegiumnak, M. Lemire személyében. A háború után, 1947-ben pedig három normalien vendégeskedett a Collegiumban, akik közül Marcel Roncayo később, az 1980-as években az École Normale Supérieure igazgatóhelyettese lett, és 1985-ben e minőségében újból a Ménesi úti intézmény vendége volt.¹¹

Az Eötvös Collegium megszüntetése után, a nyomasztó 50-es években az École Normale-lal kiépített kapcsolatok is szüneteltek. Majd csak az 1960-as években, miután Tóth Gábor igazgató úr bevezette a szakkollégiumi rendszert, került sor ismét kapcsolatfelvételre a rue d’Ulm-i intézménnyel.

***

E sorok írójának legyen szabad most egy kissé szubjektív hangvételű visszaemlékezéssel folytatnia ezt az áttekintést. Az 1960-as évek derekán a Francia Köztársaság és az akkori Magyarország között létrejött kulturális egyezmény egyik cikkelye magyar diákok franciaországi tanulmányútját irányozta elő, és en-

⁹ SÓTÉR István: *Fellegjárás. Két iskola*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1986³, 217–31.

¹⁰ Uo. 223. Sőtér egyik korai, „szürrealisztikus” novellájában, *A kísértetben* is visszatérnek az École Normale-ban szerzett különleges élményei.

¹¹ L. NEMES Tibor i. m. 104.

nek keretében lehetőség nyílt arra, hogy – hosszú megszakítás után – évente egy végzős francia szakos hallgató külföldi ösztöndíjasként kilenc hónapig a párizsi École Normale Supérieure-ön folytathassa tanulmányait. Így, a sors különleges kegyének és Tóth Gábor igazgató úr hathatós ajánlásának köszönhetően, mint frissen végzett Eötvös kollégista az 1965–66-os tanévet egész életre szóló élményként a patinás rue d’Ulm-i felsőoktatási intézményben tölthettem. Felfokozott várakozással és kimondhatatlan örömmel készültem a „nagy kalandra”, és amikor egy enyhe októberi napon némi elfogódottsággal bekopogtam az École Normale külföldi diákokkal foglalkozó tanárának ajtaján, meglepődve értesültem arról, hogy „teljes jogú normalienként” nemcsak a könyvtárba, az ebédlőbe és a többi „szolgáltatóhelyre” lesz szabad bejárásom, hanem az óráimat is teljesen szabadon, érdeklődésemnek megfelelően választhatom ki a kurzuskínálat alapján. Mondanom sem kell, ez a nagyfokú szabadság kezdetben a bőség zavaraként hatott rám, és meglehetősen tanácstalanná tett. Ezen kívül az is zavart kissé, hogy a folyosókon, az ebédlőben, a nagy előcsarnokban vagy a kolostori ke-rengőudvarra emlékeztető, barátságos kis kertben a normalienek ügyet sem vettek rám, vagy legfeljebb derűs közönnyel vették tudomásul felbukkanásomat, mint ahogyan az összeszokott baráti csoportoktól eltekintve látszólag egymással sem sokat törődtek. Az otthoni, sokszor évődő és bizalmaskodástól sem mentes kollégiumi „akolmeleg” után ez a hűvösnek tetsző távolságtartás mindenestre meglepő volt számomra.

Azután, az együtt töltött tanórák és a közös reggelik, ebédek alatt szép lassan kezdett felengedni a normalienek tartózkodása, amely nem elsősorban az idegennek, az ismeretlen külföldi hallgatónak szólt, hanem sokkal inkább abból az érthető, zárkózottságba hajló individualizmusból fakadt, amelyet a felvételt megelőző rendkívül nehéz és szigorú versenyvizsga alakított ki bennük. És amikor a francia nyelvtörténeti vagy középkori irodalmi szemináriumokon – amelyeken az ófrancia szövegelemzések mellett fiatal és lelkes szemináriumvezetőink (akik később a legnevesebb francia, svájci vagy kanadai egyetemek tanárai lettek) a legújabb és legkorszerűbb szakirodalmat is megismertették velünk – időnként meg-megszólaltam, francia társaim egyszerre, legalábbis nekem akkor úgy tűnt fel, befogadtak maguk közé, és az órák után is többször szóba elegyedtek velem. Megtört tehát a jég...

Egy napon pedig az egyik agregációjára készülő normalien társam azzal a meglepő kéréssel fordult hozzám, hogy segítenék-e neki egy, az agregációs vizsga kötelező anyagául előírt ófrancia gesztaénekrészlet fordításában és nyelvtörténeti elemzésében, amellyel több helyütt nem tudott zöldágra vergődni. Egy évtizeddel később újból találkoztam ennek a barátságos École-növendéknek a nevével, aki akkor megtisztelt a bizalmával. Ha középkorkutató nem is lett belőle,

az agregációja kétségtelenül sikerülhetett: a *Le Monde* egyik vezető külpolitikai újságírójaként lényegre törő, informatív, kitűnő cikkeket írt az éppen aktuális világpolitikai eseményekről.

Azok az esték is felejthetetlenek maradnak számomra, amikor kellően kifáradva a késő délutáni óráktól vagy a könyvtári olvasástól néhányan felke-rekedtünk, hogy szenvedélyes disputák közepette a Quartier Latinen vagy a Luxemburg-kerten áthaladva az akkor még létező Les Halles („Párizs gyom-ra”) valamelyik kis bisztrójában kössünk ki egy forró hagymaleves és egy pohár bor mellett.

Valahányszor Párizsban jártam azután, mindannyiszor elzarándokoltam az École Normale Supérieure tiszteletet parancsoló rue d’Ulm-i épületéhez; néha éppen csak benéztem, hogy megvan-e még, nemegyszer azonban egész napokat töltöttem a nagyszerűen berendezett, gazdag könyvtárában, ahol mint hajdani „normalient” mindig szívesen láttak, és ahol nem egy tanulmányt sikerült ideális körülmények között elkészítenem.

***

1966 után az École Normale Supérieure minden évben fogadott egy francia sza-kos hallgatót (ha nem is mindig Eötvös kollégistát), aki szintén egy teljes tan-évet tölthetett ott. Így került ki az École Normale-ba – hogy csak néhány nevet említsek – Mészáros László, a Sorbonne leendő magyar lektora és vendégtanára, Pataki Pál, a későbbi gyakorló gimnáziumi tanár, majd UNESCO-nagykövet, Vajda András, aki az ELTE Francia Tanszékének docense lett, Bárdosi Vilmos, az említ-tett tanszék jelenlegi vezetője, egyetemi tanár és Angyalosi Gergely, a későbbi irodalomtörténész, az Irodalomtudományi Intézet osztályvezetője és a Debreceni Egyetem Filozófiai Intézetének igazgatója.

Amikor 1984-ben Szíjártó István vette át az Eötvös Kollégium irányítását, az École Normale és a Kollégium már addig is rendszeres kapcsolatai tovább erősödtek és bővültek. Jelentős esemény volt a Kollégium történetében Marcel Roncayolónak, az École Normale oktatási igazgatóhelyettesének és három mun-katársának 1985-ös egyhetes látogatása a Ménesi úton, amelynek során az új együttműködési megállapodásban rögzítették, hogy ezentúl főleg Eötvös kollé-gistákat javasolnak ösztöndíjasnak az École Normale-ba, illetve a Kollégium is-mét fogadni fog normalieneket. Az École Normale-lal való kapcsolattartásban mindenekelőtt Nemes Tibor, a Kollégium főállású francia tanára volt Szíjártó István igazgató segítségére.

1987-ben, az ENS-küldöttség két évvel korábbi magyarországi útjának viszon-zásaként sor került az Eötvös Kollégium igazgatójának, francia tanárának és több

kollégistának a rue d'Ulmben tett látogatására, és ez alkalommal a két intézmény együttműködési megállapodását is megújították.

1986-tól kezdődően az École Normale évente fogadott egy-egy Eötvös kollégistát. 1990-ben O. Walter, a történettudomány doktora, az École Normale tanára tett látogatást az Eötvös Kollégiumban, majd 1992-ben egy normalien, Emmanuel Faure érkezett a Ménesi útra, aki Németh G. Béla akadémikus szakmai irányításával az újkori magyar irodalmat tanulmányozta. Ugyanebben az évben az École Normale szociológia tanára öt diákjával egy nyolcnapos tanulmányútra érkezett a Collegiumba. Szintén ebben az évben Mme Serre, az ENS megbízott igazgatója az Eötvös Collegium igazgatójának írt levelében azt javasolta, hogy csereútra kerülhessen sor az École Normale gyakorló iskolája, a párizsi Lycée Fénelon és egy budapesti gyakorlógimnázium között. A csereút létrejött: a Lycée Fénelon tanárainak és diákjainak magyarországi látogatása után a budapesti Eötvös Gimnázium (amelynek igazgatója, Doba László hajdani kollégista volt) küldöttségre utazott el Párizsba és Normandiába.

1993-ban Mme Françoise Allaire, a budapesti Francia Nagykövetség kulturális és együttműködési tanácsosa tett látogatást az Eötvös Collegiumban, és az ENS-szel létesített kapcsolatok bővítését és intenzívebbé tételét javasolta.

1996 őszén Bollók János igazgató meghívására Jean-Michel Maulpoix, a fontenay-i École Normale Supérieure irodalomtanára érkezett egyhetes látogatásra a Collegiumba, és nagyszerű előadásokat tartott a collegistáknak, valamint a francia szakos hallgatóknak a mai francia líráról.

A párizsi École Normale Supérieure és az Eötvös József Collegium több mint száz évre visszatekintő együttműködése kiállta az idő próbáját. A kezdeti sikeres kapcsolatfelvételt máig tartó eredményes tanulmányutak, tanár- és diákcserék követték, amelyeket a történelem előre nem látható, váratlan fordulatai és viszontagságos korszakai sem voltak képesek korlátozni. A „szabadon szolgáltató szellem” mindannyiszor felülkerekedett a rövidlátó politikai akaratokon, az önző, pillanatnyi érdekeken és a mesterségesen táplált ellenérzéseken.¹²

¹² Köszönetet mondok Bodnár Györgynek, Szíjártó Istvánnak és Szabó Andrásnak hasznos javaslataikért és értékes kiegészítéseikért, amelyekkel jelentős segítséget nyújtottak e tanulmány elkészítéséhez. – Sz. I.

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznay Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalitätin Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Süle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukovényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia